

Весна Р. СТАНКОВИЋ ПЕЈНОВИЋ*
Институт за политичке студије, Београд

Дамир В. ВЕСЕЛИ**

НИЧЕОВА ПОЛИТИЧКА МИСАО – ТРАГАЊЕ ЗА ВЕЛИЧИНОМ ПРЕМА ГРЧКИМ ВРЕДНОСТИМА

Апстракт: Циљ рада је доказати да се Ничеова политичка мисао темељи на античким вредностима које су потиснуте „прилагођивањима“ будући да модерна политика почива на заблуди друштвених норми и наметнутих нових идеологија да је могуће успоставити универзалну сагласност и правду. Ниче тежи враћању древног разумевања политичког, што обухвата грчки агон, (надметање), идеју о неопходности класних разлика и стварању виших типова људи који ће духовно водити друштво и државу. За Ничеа, покушаји модерне политике да се побољша људски живот модерним политичким средствима су узалудни јер је то „мала политика“ проишла из доласка маса на политичку сцену, робовског морала и њиховог захтева за великим стварима које ће задовољити њихову „потребу за осећањем моћи“. Воља за моћи темељ је Ничеове филозофије политике и формулисања политичког мишљења антиципираног кроз његов концепт „велике политике“, коју води елитна класа филозофа-законодаваца који ће створити нове вредности и инспирисати будуће нараштаје да се трансформишу у добре Европљане. Ничеова политичка мисао представља различите изазове теорији друштвених уговора с обзиром на његову критику колективних норми и његово слављење моћи, креативних појединаца и слободних духова.

Кључне речи: агон, воља за моћ, слободни духови, превредновање вредности, „велика политика“.

УВОД

Политичко размишљање Фридриха Ничеа (Friedrich Nietzsche) враћа нас самом темељу политике. Како је Ниче „ученик старих времена, посебно Грка“ (Nietzsche 1980: 8) он наглашава важност античког погледа на свет јер су они разумели уметност живљења. Он сматра да су предсократовски Грци живели у манифестацијама воље за моћ која је у каснијем раздобљу прикривена хришћанством и либерализмом. За Ничеа је идеал политичке организације аристократска друштвена структура или политички систем заснован на хијерархијском поретку ранга или поретку каста, у коме се не деле права и дужности, па је потребно да „виши људи објаве рат маси“. Он указује да европским поретком господаре „просечне главе“

* Виши научни сарадник, ORCID 0000-0001-6593-0434, vesna.stankovic.pejnovic@gmail.com

** Докторант Филозофског факултета у Загребу, ORCID 0009-0003-3409-3196, dam.veseli@gmail.com

које придају важност „народу“ и „општем праву гласа, односно у прилог власти нижег човека“ (Nietzsche 1988: fr. 861).¹ Видљива је „сijајнација нивоа човека јер је присутно прилагођавање, важност ситница, скромност у инстинктима, задовољство у омаловажавању човека“ (Ибид: 866). За њега су „модерни људи далеко од Грка и Римљана“ (Ниће, 1997: fr. 2) јер су Грци градили свој свет на „апсолутној хијерхији и неједнакости вредности између човека и човека: ту је све аничко велика дубина, велико ћутање...“ (Nietzsche 1988: fr. 1051).

Ниче истиче да људи никада нису постигли истинско „савршенство у политици“, али се Платон приближио том идеалу кроз законе о новој држави и образовању људи за спровођење реформи. Пошто је превредновањем вредности постигао филозофски темељ за свој нови законодавни пројекат, Ниче ће тражити људе са којима би спровео своју реформу, одгајане са здравим инстинктима кроз позитивно каналсану вољу за моћ и вечно враћање истог. Такви људи треба да реформишу политички систем кроз нови сет закона који би поново успоставио здраву културу на којој би се могла утемељити нова здрава филозофија (Drochon 2016: 148). Ниче налази у Платоновој „савршеној држави“ повезаност између државе и генија у којој се истиче да је стварни циљ древне грчке државе средство за стварање и припремање генија (Ниће 1998:189). Платонова држава се може замислити као жеља да се спаси друштво као целина, али то је нови тип друштва који још не постоји помоћу неколико одабраних.

Ничеова разлика између мале и велике политике је повезана са критиком традиционалних вредности и нужности за „превредновањем свих вредности“. За њега велик део људи остаје у домени ниже политике која је вођена страхом, завишћу и жељом за конформизмом. Ничеов појам „велике политике“ је усмерен ка преображењу људског и не обухвата разумевање политике или политичког у обичном смислу ових термина. Ова дихотомија је одраз Ничеове тежње за аутентичност, индивидуализам и људску величину. Обзиром на „холистичку“ перспективу коју пропaгира Ниче, политику коју осуђује је одвајање човека од природе, па се залаже за продужетак „оргaнског постојања“ и вечног враћања, сагледавајући свет као вољу за моћ. Кроз пирамидалну структуру аристократског друштва он инаугурише екстрaморалну еру велике политике, идентичној политици „рата духова“ у којој се руше све структуре моћи старог друштва јер су „засноване на лажима“ (Ниће 1985: XII, fr. 1).

НИЧЕОВА ФИЛОЗОФИЈА ПОЛИТИКЕ МОЋИ

Ничеова филозофија воље за моћ је филозофија политике утемељена на неједнакости као услов за стварање виших типова људи или вођа и настоји да превлада модерну (нихилистичку) интерпретацију света и живота, залажући се за преокрет који подразумева неку врсту повратка вредностима које заговарају Грци. Ничеова инспирација Грцима је присутна у целокупној његовој филозофској делатности

1 Ничеова дела су обележена по бројевима фрагмената јер је он писао у фрагментима, осим за (Ниће 1992, 1998, 2010).

и афирмативном тумачењу живота оствареном у трагичком раздобљу Грка (Niče 1985, 1998, 2001; Nietzsche 1980, 1988; Bishop 2004; Wilkerson 2006; Regent 2016; Ђурић 2001: 7, 25). Ниче сматра да се човек нигде не осећа као свој, него жуди тамо где би се могао осетити свој, а то је управо грчки свет (Nietzsche 1988: fr. 419). Хеленска артистичка метафизика открива дух који ће се једном, излажући себе свакодневној опасности, одупрети моралном тумачењу и значењу постојања (Ниче 2001: фр.4). Круцијална карактеристика пре-сократских Грка је хармонија између начела који презентују активан живот и промишљање, оличених кроз Аполона и Диониза. Двострукост аполонског и дионизијског начела он тумачи да теку „напоредно, већином у отвореном раздору и подстичу се узајамно на увек нова и све снажнија рађања ... док се метафизичким чудотворним чином хеленске воље спарени, не појављују удружени ...“ (Ниче 2001: фр. 1). Кроз такву перспективу грчког начина живота, Ниче сматра да је „први услов одржања аристократског друштва висок степен слободе међу његовим члановима и крајња напетост која проистиче из присуства супротних нагона код ових чланова ... од њихове воље за влашћу“ (Nietzsche 1988: fr. 936). Ниче се диви и афирмише одређене врсте институција и политичких режима, као што су аристократско уређење старогрчког полиса и Римског царства (Dombowsky 2004: 43) (превод аутора) јер су они поштовали „закон живота“ и имали напор за „обоготворењем“ живота (Milović 2022: 294), а за Ничеа је то модел за „стварање будућности“ (Niče 2005: I, fr. 99).

Ниче Грке види као „политичке људе по себи „који имају „политичку страст“, насупротив либералним теоријама укорењеним у „доктринама француског рационализма и Француске револуције“ јер су тежили потчињавању свих интереса „природном државном инстинкту“, којим он означава, уметничко и афирмативно одржавање стања надметања. Најкарактеристичнија црта хеленског бића је агонистичност, нагон за надметањем и огледањем. Он је темељ жудње за победом, првенством и славом и обележава целокупан хеленистички животни пут и све његове појавне облике (Ђурић 2001:19). Темељ Ничеове политичке мисли је дионизијски агонизам, а агон (надметање) је идеал у његовом дискурсу друштвено-политичке организације, који у комбинацији са антигелитаризмом, одређује појам Ничеове правде (Regent 2016: 689). Идеја агонизма као надметања се одржава у читавом Ничеовом опусу и обухвата неједнакост, класну борбу и рат, „одуховљење непријатељства“ или вредност постојања непријатеља у индивидуалном и геополитичком смислу те је предуслов његовог схватања слободе. Надметање (у политици, уметности, спорту) сублимира и каналише страшне и агресивне импулсе људске природе, осигуравајући да индивидуални нагони промовишу „добробит целине грађанског друштва“ (Niče 1998: 195). Агон је општи отпор Грка „аутократији“ (Alleinherrschaft) и опасности од неоспориве моћи. Због тога је код њих и присутна пракса одбацивања неког превише моћног, некога ко би уништио реципрочну структуру агонистичке конкуренције.

Грчки агон је историјски извор појма ког је Ниче у каснијим радовима објаснио у динамичкој, реципрочној структури воље за моћ. Ова моћ, посебно у културној сфери, подразумева извесну „меру“ супротстављених енергија, иако таква мера не би могла да имплицира свеобухватан поредак или стабилан принцип равнотеже.

Ничеову филозофију воље за моћ најбоље је разумети као онтологију бивања, односно покушај да оправда реалност бивања или разликује од онтологије супстанце која је доминирала метафизиком, као метафизиком Бића (Siemens 2013: 97). Воља за моћ је „сила која ствара свет“, „вечног себстварања и вечног себеразарања“ (Nietzsche 1988: fr. 1067). Ова моћ је искуство порекла и темељ бити бића, односно живота у свему живом. Важност хипотезе Ничеове воље за моћ је сажета у његовој сугестији да је осећај моћи постао најјача склоност човечанства: „средства откривена за стварање овог осећања готово да чине историју културе“ (Niče 2005a: fr. 23). Воља за истином је „*нешито што би се имало створити*“, односно то је процес активної одређивања, што је и назив за „вољу за моћ“ (Nietzsche 1988: fr. 552). Воља за моћ је *pathos*, као чињеница из које потиче постајање, деловање (Nietzsche 1988: fr. 635), као „господарска, стваралачка, заповедничка сила,“ односно императив раста (Nietzsche 1988: fr. 644). Суштински карактер воље за моћ је њезина „покретачка снага“ (Niče 1992: 164).

Ниче тврди да су Грци „осећање моћи више ценили од користи или угледа“ будући да „моћ која се напада и клевете јесте вреднија од немоћи према којој се људи односе само с љубазношћу“ (Niče 2005a: fr. 360). За разлику од грчког света, Ниче истиче знаке „атрофије политичке сфере“, наглашавајући супротност између света Хелена и својих савременика. Он увиђа да постоји све моћнија група људи, буржоазија која жели да искористи државу за своју промоцију, залажући се да коначни државни циљ буде „најнесметанија могућа“ коезистенција великих политичких заједница у којима могу да остварују своје себичне интересе (Niče 1998: 188). Интернационални капиталистички и финансијски кругови који немају државне инстинкте, већ само себичне, политику злоупотребљавају као средство берзе и државе, а друштво као средство за лично богаћење па због тога промовишу мир и шире страх међу масом (Ибид: 188). Ако не постоји јака политичка дисциплина и хијерархијска друштвена структура, целокушна етичка законодавна база друштва ће се урушити јер ће друштвом овладати егоистични појединци који свој однос према држави посматрају искључиво као задовољење сопствених интереса. Држава је за Ничеа средство којим се врши друштвени процес наметања политичке дисциплине појединцу. Држава контролише своје грађане, претварајући их у средство у приватним и јавним сегментима живота преко идеолошких и репресивних апарата. За Ничеа је Платонов концепт државе „производ антике“ са нагласком на етички темељ политичког живота у којој се појединац вреднује у оној мери у којој он испуњава своју посебну функцију у друштвеној целини (Ansell Pearson 1994: 77). Прави циљ државе је дефинисан као „олимпијско постојање и стално стварање генија“ (Niče 1998: 189), што је по Ничеу и концепт Платонове савршене државе као „тајно учење између државе и генија“ (Ибид: 190). Разлика између Платона и Ничеа је у томе што је за Платона геније човека од знања (Сократ или филозоф-краљ), а за Ничеа је то уметник, слободан дух, виши човек.

Ниче следи Платоново тумачење да тело личи на државу и постоји неопходна веза између деловања и друштвене организације, појединаца и праксе, праксе и историјски дате структуре који су, у политичким терминима, у смислу доминације и експлоатације, увек присутни у легитимној неједнакости и поретку ранга,

чак и најосновнијој биолошкој активности (Warren 1988: 242). (превод аутора) Модерна држава, по Ничеу, не би испунила Платонову мисију о стварању човека знања иако савремена држава директно учествује у промоцији културе и образовања, посебно кроз преузимање улоге масовног образовања и јавних школа, али је заинтересована да „ослободи духовне снаге једне генерације само ако могу користити постојећим институцијама“ (Niče 1996: fr. 6, 180).

Ниче нуди систематску политичку теорију државе као алтернативу традицији друштвеног уговора, коју он експлицитно одбацује. Људско друштво је експеримент, и дуга потрага, али тражи ствараоца, а не уговор (Niče 1992: 261). Грчка демократија је успоставила нове врсте политичких односа јер је заменила наследни облик владавине над грађанима са грађанским односима и владавином закона.

За разлику од Грка „савремени човек се еманциповоао од друштвених веза и традиционалних улога и хијерархија, али само да би открио да је његова новоосвојена бесконачна слобода превелики терет (Niče 1999: 189). Ниче не критикује друштвене институције, већ модерне, „либералне инстинкте“ који су неспособни да изграде трајне институције јер су оријентисане на живот и „за данас“ и самим тим, „неодговорни“, са искривљеним концептом слободе која ауторитет сматра анатемом. Организациони модел државе је темељ Ничеове критике модерне демократије у којој човек има само привидну слободу (Niče 2005a: fr. 356) и у којој се фаворизује стална размена улога („глумаца“) по цену организовања моћи, оних „организационих генија“ способних да формулишу „дугорочне планове“ (Siemens 2014: 249). (превод аутора) Ниче критикује саму државу и њезине циљеве сматрајући да је превелика цена која се плаћа за „општу сигурност“ и слободну трговину коју држава уређује, те пробразбу државе у неку врсту провиђења јер су то „ниски, осредњи и не преко потребни циљеви“ (Niče 2005a: fr 179).

Иако Ниче није био једини мислилац који је указивао на пропадање државе у другој половини 19. века, оригиналност његове теорије је двострука. Прво, његова идеја пропадања државе повезана је са његовом каснијом идејом о смрти Бога јер када је вредносни темељ државе доведен у питање, држава губи подршку одржавања што ће довести до неизбежног распада. Са друге стране, Ниче види тадашњи облик демократије као катализатор фрагментације и коначног распада државе (Drochon 2016:68). (превод аутора) Иако је модерна држава можда изгубила свој легитимитет, управо кроз идеју о постојаном инстинкту заповедања Ниче жели да види враћену власт. Када се врати интелектуални ауторитет новим институцијама које он предлаже, оне су метаморфозирани у партију живота и обезбеђују политички ауторитет истим средствима командовања и покорављања као и „борбу у рату духова против своје супротне стране хришћанства“ (Niče 1988: V. fr. 1). Према Ничеовом мишљењу потребно је „што мање државе“ будући да сви политички и привредни односи нису вредни да се њима баве наобдаренији умови (Niče 2005a: fr. 179).

Политичка осећања и врлине које су Ничеу потребне за препород трагичне, аристократске култура не постоје у савременом свету; „етички импулс“ и позив на „вишу судбину“ су поткопани и сувишни успоном либералног индивидуализма. По Ничеу, тадашња демократизација Европе производи услове који неће довести до,

не само „нивелације и медиокритизације човека,“ већ и „изузетно запослених“ радника,“ који ће бити сиромашни у вољи и припремљени за ропство“ (Nietzsche 2002: fr. 242). Савремени свет је окарактерисан као доба рада у коме су најцењеније идеје „достојанство човека“ и „достојанство рада“. Грци, међутим, нису величали рад кроз радну етику јер су знали да живот посвећен труду онемогућава да појединац постане уметник (Niče 1998: 182).

Ниче у средњем периоду стварања² истиче важност осећаја моћи у његовом разумевању људског, теорији воље за моћ и формулисања политичког мишљења који се може антиципирати његов каснији концепт „велике политике“, која поставља елитну класу филозофа-законодаваца као креаторе нових вредности. „Аристократски радикализам“ (Брандес 2022) који карактерише Ничеово касније размишљање је можда више средство за постизање циља, односно средство да се дође до фундаменталне промене и нове политике иза уског хоризонта национализма, а не сама себи сврха (Ansell Pearson 1994: 95). Суштинска тврдња идеологије аристократског радикализма се заснива на тези да је мали део изузетних појединца, односно истинска духовна аристократија, примарна за напредак човека и да је главни проблем модерности неспремност маса да се потчини вољи бољих (Banks 2024: 322).

У списима средњег периода Ниче тврди да оно што је потребно да се излечи болесно друштво „није насиана прерасподела својине, већ постепена трансформација ума: осећај за правду мора да расте код свих, а инстинкт за насињем да ослаби“ (Niče 2005: fr. 452). У том периоду стварања Ниче прихвата макијавелизам (Dombowsky 2004) који упоређује са деспотизмом социјализма ког одбацује због његовог ослањања на силу и обману. Ничеова политичка теорија је усмерена на потребу реконструкције и превредновање вредности између појединца и друштва због урушавања верског ауторитета, пропадања традиционалне државе и нестајања традиционалног права и обичаја, па је однос између појединца и друштва потребно реконструисати и превредновати (Ansell Pearson 1994: 97).

Његова политички оријентисана „свеобухватна намера“ је да „ослободи човечанство од болести декаденције“ и поновно присвоји аристократски дух Грка“ (Rosen, Gillespie 2004: 5). За Ничеа, аристократска друштвена структура која је изграђена на односу командовања и послушности, представља суштински услов за унапређење и „стално самопревазилажење“ људског типа. Свако „побољшање човека“ до сада је било дело неког аристократског друштва са његовом „укорењеном разликом између слојева када владајућа каста гледа са висине практикујући послушност и команду“ (Nietzsche 2002: fr. 257). Ниче критикује политику свог времена као „морално лицемерје оних који командују“ јер се они „представљају као извршиоци старијих или виших наредби, предака, устава, права, закона, Бога, народа или заједничке држава“. Они су резултат успостављања представничких или „парламентарних устава“ (Nietzsche 2002: fr. 199). Овим пропозицијама Ниче припрема перспективу за борбу против владајућих елита, које су учиниле превише уступака људима, уверени да ће увек бити оних који желе респесију.

2 Период од 1878–1882, и дела Људско, одвише људско, Зора, Весела наука.

Ниче истиче да је потребна нова „објективност“ у политици као „способност да контролишете своје За и Против и њима располаже тако да се различитост перспектива користи за спознају“ (Nietzsche 2002: fr. 211). Постоји само перспектива сагледавања, перспектива „сазнања“ и што се са више страсти уносимо, потпунији ће бити наш „појам“ па и тиме наша „објективност“ (Nietzsche 2002: 211). Објективност је потребна да би се створиле нове перспективе јер се стварају нове вредности у којима се политика изједначава са моралом. Он не сугерише да политика треба да подржава морални кодекс; напротив, он предлаже да политика нужно буде везана за нове вредности које се не темеље на постојећем моралу. Отуда, поштење у политици, као и поштење у епистемологији, треба да буде усмерено против самообмане и догматизма (Diprose 2013: 28). Стварање вредности у политици не значи измишљање тврђи које обезвређују одређене групе људи, националне државе или политичке противнике да би се оправдале политике које су или непопуларне или преокрећу етичке норме. Стварање вредности у политици подразумева подвргавање темељној критици „свега што јесте или је било“, посебно перспектива које су се усталиле као истине.

Ниче сматра да се модерна политика темељи на извесној моралној вери у истину и рационалност која потиче од Сократа. За Ничеа је неопходно превредновати вредност науке и знања ако желимо да правилно ценимо значење културе (Ansell Pearson 1994: 68). (превод аутора) Ничеова политичка теорија не занемарује неопходност принципа легитимности јер препоручује употребу мита и религије (Ниче 2001: фр. 10), а вођама племениту лаж под маском природног закона, воље за моћ и поретка ранга, и заговара дисимулативне праксе које би користиле демократске институције (Dombowsky 2004: 8).

Како је за Ничеа највиши облик политичког режима пирамидални систем хијерархије или „природне аристократије“, он је забринут због појава нових политичких идеологија, као што су либерализам и социјализам јер су то облици декаденције модерног политичког мишљења. Он покушава да покаже границе либералне политике и одбацује сентиментални поглед на живот (Ansell Pearson 1994: 71). Либерални дискурс једнакости права, према Ничеу, представља репресију и „рат против свега што је ретко, чудно, привилеговано“ (Nietzsche 2002: fr. 212). То је „принцип пропадања целокупног друштвеног поретка“ (Nietzsche 1999: 62). Ниче је увек био критичан према идеји коју је заговарао социјализам у жељи да се створи удобан живот за што више људи „јер се тим начином живота разара тло из ког расте моћна јединка, односно велика енергија“ (Niče 2005: fr. 235). Према њему, таква држава је сувише слаба да произведе генија који има насилан и дивљи карактер јер социјалистичко уверење вешто сакрива „вољу за одрицањем живота“ (Nietzsche 1988: fr. 125).

Ниче истиче да је демократија његовог доба „форма у пропадању моћи организовања“ и „пропадајућег облика државе“, мислећи на немачко царство као једну од његових „несавршених манифестација“, али ће, следећи аристократску либералну критику додати да је то и „облик пропадања човека који га чини осредњим и умањује његове вредности“ (Niče 1985: 39). Он наглашава да су вредности политичара декадентне, па и политичке партије инстинктивно теже оном што убрзава

крај (Ниће 1985: fr. 39). Самим тим, они немају вољу за моћ и права јер „неко може давати права само из поседовања моћи“ (Ниће 2005a: fr. 437). При томе, Нице не мисли физичку моћ, већ духовну моћ и снагу душе, идеолошки или културни рат, рат између вредности, а не рат силе.

ПРЕДВОДНИЦИ ДРУШТВА – ВИШИ ТИПОВИ, ГЕНИЈИ, СЛОБОДНИ ДУХОВИ

Значајна политичка димензија Ничеове филозофије, као примарног циља човечанства, започетог у есеју *Грчка држава*, је стварање посебних врста људи које Нице назива различитим именима; гениј, виши тип, слободан дух, суверена индивидуа, херој, племенити, натчовек. Виши човек је природно усамљен и „инстинктивно тежи тајности у којој је спасен од гомиле“ (Nietzsche 2002: fr. 26). Он поседује таленат, укус, достигнућа и племените карактерне особине, а сматра се да је њихова релевантност за величину вероватно ствар поседовања ових особина (Hassan 2017: 315). Они су део Ничеове визије „вишег поретка“, „продуховљене политике која обликује и усмерава људска бића. Слободни дух је израз индивидуализма и суверенитета и агент провокатор „садашњости“ који припрема терен за преокрет вредности и долазак новог, радикалног аристократског режима. Он поседује низ карактерних особина, врлина и мана, као што су „животна воља да се уздигне до безусловне воље за моћ и надмоћност... тврдоћа, насиље, опасност на улици као и у срцу, неједнакост, скривеност, стоицизам, хушачка вјештина... једном речју супротност свим жудњама стада“ (Nietzsche 1988: 957).

„Најполитичнији“ од Ничеових раних списа, *Грчка држава* испитује средства за постизање неопходног политичког оквира за стварање виших појединаца. Нице налази код Грка не само почетну инспирацију и идеју обликовања вишег људског типа, генија, већ и за кључне идеје о потребном друштвено-политичком оквиру и одговарајућом образовном политиком (Regent 2016: 719). Уз помоћ срећних проналазака и открића, они су пронашли начин за образовање великих појединца који нису само резултат пуке случајности (Ниће 2010: IV, fr. 100).

Антика грчког доба је пример „најлепшег начина живота“ (Nietzsche 1911: fr. 5) и они су „невероватно важни“ јер имају велики број сјајних појединаца (Ибид: fr. 44). Код њих постоји јединство између контемплације и деловања, при чему ово друго даје сврху првом. Овај нагласак на акцију, насупрот самом знању је идентичан Ничеовим плановима за стварање генија. Што више неко доба или нација уважава своје индивидуе и што више имају права и надмоћи они ће бити у могућности да споведу дела која имају вредности па ће се њихова аутентичност ширити преко епоха и народа (Ниће 2005a: fr. 529).

Индикативно да је сама идеја натчовека има своје темеље у позадини античког полуса јер Нице тврди да је „виши тип у односу на укупно човечанство нека врста натчовека“ (Nietzsche 1999: fr. 4). Предводници друштва требају бити „виши типови“, „генији“, „слободни духови“ човечанства који имају нешто херојско у себи и који су спремни ићи са оне стране добра и зла, разумевајући замагљеност те дихотомије будући да су ове две појаве у међусобном односу и зависне једна од друге

(Stanković Pejnović 2014: 25). Грчки идеал је видљив кроз лик Одисеја и његовој способности лагања и налажења могућности за оштроумну и страшну одмазду, његову прилагодљивост разноврсним околностима, способност да буде оно што се жели, његову херојску упорност, те располагање свим средствима које је од природе добио. Његов геније је предмет дивљења богова (Ниће 2005а: 306).

Поредак који Ниче заговара је кастински и хијерархијски, као рефлексија врхунског закона самог живота ради одржања друштва (Nietzsche 1999: fr. 57) где се не деле права и дужности, влада племенита класа изван добра и зла и презире сентименталности и лажљивости хришћанства. За Ничеа, поредак ранга је део „воље живота“ или формулисања врховног закона живота самог над којим ниједна „модерна идеја“ нема никакву моћ (Ибид: fr. 57). Свака „здрава аристократија“ је „смисао и највише оправдање“ државе, а не њезина функција јер су они „одабрана мањина и виша каста“ (Nietzsche 1988: fr. 752), која ће владати Европом, учествовати у транзицији или бити „принуда за политику великих размера“ која на крају доноси „борбу за власт“ (Nietzsche 2002: 208). Темељ друштвеног живота се одвија у релацијама наређивања и покоравања као инстинктивном, односно природном потребом за покорношћу и наређивањем (Stanković Pejnović 2013:12). Модерни људи су приписали лажљив сјај пореклу и важности државе која је само средство друштва (Regent 2016: 701) док су Грци „залуђеници државом“ (Ниће 2005: II, fr. 232) јер је њихова „жеља за моћ“ захтевала ову „идолизацију концептом државе“ (Ниће 2005а: fr. 201).

За разлику од Хегела, Ниче замишља своје филозофе-законодавце као владаре који управљају државом и темељ су племенитог типа културе и човечанства. Држава „не сме да постоји због друштва, већ мора бити темељ на коме је изборни тип бића у стању да се уздигне у више стање бића“ (Nietzsche 2002: fr. 258). Израз „због друштва“ значи „за опште добро“, а опште благостање не може бити идеал. То значи да са масама, или „народом“, не треба преговарати о моћи, што раде савремене елите и владари, и зато их Ниче критикује. Племенити тип је антихришћански и антимодерни, карактерише га снага воље и висока духовност, а себе доживљава као стварајући вредност, тачније, као да имају право на то, јер је „карактеристично право господара да стварају вредности“ (Nietzsche 2002: fr. 261). У Ничеовим врлинама или карактерним вредностима вишег човека препознају се Макијавелијеви описи које мора имати владар који не помишља на подређивање својих дужности другима, који је резолутан, који високо поштује себе, који треба непријатеље, не подлеже сажалењу већ само „изразу моћи“, и себе ствара кроз облик стварања вредности (Ибид: fr. 260). Тешкоће, препреке и нови људски иморализам у политици су нове одлике хероја према Макијавелију, који, као и Ниче, идеал хероја налази у Хомеровим делима. Он се не боји опасности и војници га воле. Иморализам представља тезу о подређености морала политици, али се односи и на политичку технологију коју поседује Ничеанска *virtu* као принцип деловања *tractatus politica*, за слободне духове и нове филозофе. Кроз иморализам Ниче радикализује аристократску либералну критику и помак ка могућности нових режима.

У модерној политици свог времена Ниче види облике пропадања политичке организације и умањење човека у „савршену животињу стада“ (човека „слободног

друштва”) па истиче да је једини пут напретка „ка новим филозофима“, односно ка слободним духовима који доживљавају задатке као што је ревалоризација вредности као „принуду“ која нема избора. Слободни духови су „незадовољни данашњим човеком“ (Nietzsche 1988: fr. 957) и они су „гласници и претходници“ „филозофа будућности“ али ће бити „нешто више“ (Nietzsche 2002: fr. 44), наиме команданти и законодавци. У мери у којој су слободни духови претходници филозофа будућности, или филозофа законодаваца који представљају, као код Платона, случајност филозофије, али због политичке моћи, активности или отпора, имају и политичке циљеве. Како слободни духови морају да „означе нешто ново, и да представљају нове вредности, филозофи будућности су пројекција онога што слободни духови морају постати. „Ново племство“ се „супротставља свакој владавини масе“ (Niče 1992: 25) па је слободан човек „ратник“ (Niče 1985: fr. 38), а његова слобода је позитивна слобода јер захтева спољне препреке које је потребно савладати. Слобода или независност, „припада малобројнима“ и „привилегија је јаких“ (Nietzsche 2002: fr. 29). Слободни духови „теже забрањеном“ („*nitimur in vetitum*“), најдуховнију вољу за моћ и овладавање светом (Nietzsche 2002: fr. 227) и теже успостављању племените вредности која је, по Ничеу, „највећа од свих вредносних антитеза“ хришћанским вредностима (Nietzsche 1999: fr. 36–7).

ПРЕВРЕДНОВАЊЕ СВИХ ВРЕДНОСТИ – ВЕЛИКА ПОЛИТИКА

Слободни духови представљају превредновање свих вредности, као „објаву рата“ и победу над свим старим схватањима „истине“ и „неистине“ (Nietzsche 1999: 13), односно чин највишег самоосвешћивања човечанства (Niče 1988: XIV fr. 1). Превредновање свих вредности обухвата и генеалошку критику (испитивање основа морала) и преокрет или инверзију хришћанске декадентности и нихилистичке вредности, које теже ослобађању од свих моралних вредности и „новим порецима живота“ (Nietzsche 2002: fr. 248). Док у својим раним списима Ниче види филозофију као надполитичку (у смислу да су њени задаци сасвим другачији, а њено схватање живота много дубље) у свом каснијем опусу он настоји да политици даје филозофско утемељење легитимацијом „велике политике“. Како Ниче тврди да је предодређен да „заступа велике задатке“ и да од њега постоји „велика политика“ (Niče 1988: XII fr. 1,110), он разликује две различите политике; „политику моћи“ или малу политику, и велику политику које представљају однос морала господара и роба као „борбе за овладавањем света“ (Nietzsche 2002: fr. 208).

Политку свог доба он разумева као „политику моћи“ коју је потребно превредновати јер се повезује са национализмом, расизмом, парламентаризмом, средњости и филистарством, односно моралности робова. Ова политика је произашла из доласка маса на политичку сцену и њиховом „потребом за осећањем моћи“, посебно ратом (Niče 1988: fr. 189). Мала политика је политика државе или моралних и верских институција које настоје да активно интервенишу у историјски ток времена и стварања услова који фаворизују људско стваралаштво. Ова мала „политика опстанка“ се не састоји у имплементирању нових вредности и закона за човека, већ у ироничном поигравању са идеалима човечанства. У оквиру ове политике Ниче

не предвиђа једноставно решење или крај нихилизма, али смишља стратегије за његово подношење. У малој политици међународни односи имају примат над унутрашњом политиком јер се колонизација користи као покушај да се реши „друштвено питање“ 19. века; наиме сиромашнима се говорило „да је боље да буду господари у иностранству него робови код куће“ (Ниће 2005а: 206). У малој политици и догађајима које она ствара недостаје величина и немају истински утицај на своје време. Мала политику бучно истиче слободу и стимулише догађај у коме се заправо „веома мало догодило“ (Ниће 1992:187). Ниче одбацује став да политички догађај, као што је Француска револуција, може да реши животне проблеме (Ниће 1997: fr. 4). Укратко, мала политика ствара догађаје који немају вечну вредност и значај. Ничеова „антиполитика“ је одбацавање мале политике његовог времена коју види као јадну, ефемерну политику националних интереса и патриотске стрешње (Nietzsche 2002: fr. 241). Док је мала политика, политика негација која практикује критику и борбу против „онога што јесте“ у име „онога што ће бити“, велика политика је политика *amor fati*: политика афирмације и љубави према ономе што је увек већ дато јер је формула за величину у човеку *amor fati* (Ниће 1988: XII, fr. 1).

Велика политика има два примарна значења: духовно, културно и вредносно значење које се односи на превредновање свих вредности (укључујући оштру критику хришћанства) и друго утемељено на физиологији. Оба ова смисла далеко су од сваког уобичајеног схватања политичког, али су уско повезана с његовим пројектом превредновања вредности. Задатак велике политике није ни уништавање ни надилажење превише људског у нама, већ довођење сувише људског до довршености и савршенства. У великој политици филозофи законодавци подржавају политичке владаре, али не владају сами. Њихов задатак је „духовни“, а не политички, јер су усмерени на „људско биће“ у целини. Прави филозофи су законодавци, људи будућности, њихово стварање је закон, њихова воља за истином је воља за моћ” (Nietzsche 2002: fr. 211).

Појмови мале и велике политике не одражавају само другачији однос између филозофије и политике већ се заснивају на два различита концепта времена и два различита концепта људског деловања. Темељ мале политике је уверење да је успон великих људских бића инхерентно историјска, а самим тим и контингентна ствар са задатком претварања случајности у нужност, а појава великих људских бића неизбежан догађај. Ово је активна политика ослобођења која настоји да промени ток историје кроз изазивање догађаја који јој дају нови правац и нови циљ. За разлику од мале политике, велика политика је пасивно-рецептивна политика која се налази изван историјског тока времена. Из своје перспективе, велико људско биће као догађај је одраз целокупног настајања живота и изван је индивидуалног или колективног људског деловања јер се он бори „за оно што свима користи.“ (Ниће 1997: fr.4). Овде изазов није у претварању непредвиђености у неопходност, већ у томе да се воли неопходност целине, „да се осети живот“ (Ибид: fr. 4). Уместо да тежи ка бољој будућности, велика политика тежи ка афирмацији сваког тренутка и сваког бића као дела целине настајања живота у његовој вечности.

Ниче објашњава да жели да Европа „стекне једну вољу помоћу нове касте која би владала Европом, која може да постави своје циљеве хиљадама година унапред.

Ова нова велика политика је у супротности са малом политиком што је до сада пролазила као „велика”, „тако да дуга комедија њезиног ситног егатизма, династичке и демократске расцепкане воље коначно може бити приведена крају“ (Nietzsche 2002: fr. 208). Ниче предлаже превредновање велике политике на темељу господарског, за разлику од робовског морала, што укључује стварање „нове касте која ће владати светом и њезиним пројектом велике политике“ (Nietzsche 2002: fr. 251). Дакле, ако је „борба за овладавање светом“ (Ибид: fr. 208) несумњиво играла улогу у обликовању Ничеовог пројекта велике политике, то је била последица, а не узрок, Ничеовог појма превредновања вредности. Из такве перспективе и политике његовог времена је видљиво да је потребно „одгајати људе виших вредности који више заслужују живот и сигурнији су у будућност“ (Nietzsche 1999: 3).

Ничеова велика политика тежи одбацивању главних идеологија модерне и визије човека и ослања се на „децу будућности“ који су несклони свим идеалима блиским „крхком времену транзиције“ (Nietzsche 2003: fr 377). Велика политика се не заснива на степену слободе који се даје, већ на степену моћи. Одлучујуће је питање у којој мери „жртвовање слободе даје темељ за настанак вишег типа“ (Nietzsche 1988: fr. 859). Питање које поставља велика политика је колико је потребно да неко „жртвује еволуцију човечанства да би помогао вишој врсти човека да настане? Једина легитимност која се може дати хомогенизацији савременог европског човека и коју је донела доминација демократске политике јесте да она треба да служи „вишем сувереном типу“ (Nietzsche 1988: fr. 898). Спајањем политичке моћи и филозофског законодавства потребно је победити човека и дати нови правац историји. Различите циљеве разних народа треба ујединити и спојити их у стварању новог јединственог циља: натчовека (Niče 1992: 100).

ЗАКЉУЧАК

Ничеова филозофија нуди да из нове перспективе превреднованих вредности сагледамо политичке проблеме и категорије владајуће класе, државе и модерне демократије. Ниче не обећава „побољшање човечанства и усталичавање нових идола. Он се залаже за рушење идола, под којим он разумева „идеале“ (Niče 1988: P fr. 2).

Ниче има улогу филозофског историчара реконструисањем друштвеног и политичког „дијаграма” посебног „сувереног друштва“ које је поистоветио са Грцима трагичног доба. За њега су предсократовски Грци модел прошишћене расе и културе (Ниче 2005а: 272). По Ничеовом мишљењу предсократовска филозофија одговара на питања сврхе, значења, природних закона, идентитета и природе бића и постајања. Ничеово интересовање за грчку културу и филозофију, идентификују компоненте карактеристичне за здраву културу и улоге филозофа, мудраца, генија и свих облика „вишег типа“ појединца. За разлику од Платона, Ниче сматра да је сврха и смисао државе да ствара генија „у његовом најошштијем смислу“ (Ниче 1998). Ниче верује да је гениј грчког света успешно присвојио хеленске инстинкте овладавања собом и слободом духа. Грци су, организовали своје животе деловањима које се радикално разликује од Платонове филозофије и хришћанског погледа на свет и сачували „неисторијски смисао у периоду највеће снаге“ (Nietzsche 1980: fr. 4).

Грци су увиђали неопходност борбе и начина моћи, јер је „борба родитељ свих добрих ствари јер је херојски дух корен хеленског духа“ (Ђурић 2001: 27).

У својим раним делима Ниче истражује деловање Грка у трагању за смислом и сврхом живота, али оно што највише инспирише Ничеа је препознавање оних услова у којима су Грци пронашли могућност да сачувају и унапреде своју духовност и развијају културу. Ови услови укључују одређени ментални капацитет који Ниче обликује у свом концепту „слободног духа“ и хармонији дионизијског и аполонског начела што Ниче надређује у изразу воље за моћ, као воље за пунину живота. Хелени су за Ничеа имали способност дионизијског ослобођења од окова јединке исполити у слабењу политичких нагона до равнодушности, чак и непријатељства, а са друге стране државотворни Аполон, као геније начела индивидуације, усмеравао их је да држава не може да опстане без потврђивања индивидуалне личности (Ниче 2001: фр. 21). Ова хармонија је у супротности са оним што је Ниче видео као модерну тенденцију одвајања интелектуалне и физичке активности, што води ка фрагментацији људског живота. Ничеова размишљања о Грцима део су његове шире критике модерности и истраживања како створити интегрисанији и аутентичнији начин живљења. Дионизијски Хелен хоће истину и природу у његовој највећој снази (Ниче 2001: фр. 8). Ниче у трагичном раздобљу Грка налази њихову најважнију вредност, а то је „да се на место науке као највиши циљ поставља мудрост која се незаваљана земањским скретањима окреће читавој слици света“ (Ниче 2001: фр 18) као „само враћање себи самом“ (Ибид: фр.19).

Ниче се супротставља сваком облику демократије, и политичке и духовне, тврђом да све „ништавно, апсурдно, болесно, кукавичко, уморно“ (Ниче 1985: фр.32) и појам да су „сви исти“ симболично повезује демократско доба и успоставља морал стада као мерило закона једнакости (Nietzsche 1988: 1051). За њега је политизација значила демократизацију, док је држава оличење принципа највећег добра за највећи број људи. Како је Ниче веровао, општи просперитет ће учинити човечанство превише лењим да генерише моћну енергију у великој индивидуи, у генију, слободном духу, јер је желео „што мање државе“ (Ниче 2005а: 179). Ниче критикује демократске просеце у Европи јер верује да такви услови погодују настајању „уједначавања и срозавња човека“ који ће постати корисна и употребљива „животиња стада“ (Nietzsche 2002: фр. 242). Како Европа његовог времена иде у том смеру, он је уверен да је више него икада потребан јак, слободан дух који одбацује једнакости, заговара неједнакост, радостан је у борби и рату, самосвестан, и суверена је личност јер је способан да преузиме одговорност.

Ниче верује да је потребно да се створи нова аристократија будућих „господара земље“ који би обликовала човека јер је потребно „изнова учити шта је политика“ (Nietzsche 1988: фр. 960). Ниче се нада да ће доћи време у коме ће људи моћи да подигну квалитет живота, али не ублажавањем људске патње или повећањем наших капацитета да акумулирамо већа добра, већ неговањем наших инстиката да створимо – кроз друштвени облик, узор и наша веровања – највећа достигнућа или управо уздицањем типа „човек“, сталним „самопревазилажењем човека“ (Nietzsche 2002: 257). Због тога је потребно дисциплинарно учење које може да јача јаке, паралише и крши уморне од света. На тај начин ће се уништити ропске вредности и управљати земљом како

би се створили виши типови, уништило лицемерје који се назива морал, уништило опште права гласа, односно система помоћу ког се нижи намећу вишим, уништила просечност и њезино значења те се створити нове врсте храбрости у схватању да нема априорних истина (Nietzsche 1988: 862). То је пут да се створе појединци који имају интелектуалну независност, храброст и спремни су да истражују нове идеје, критичког су мишљења, и доводе у питање устаљене истине. Они су ствараоци и визионари.

Ниче се прикладно описује као „последњи антиполитички Немац“ (Niče 1988: II: fr 3). Он себе види „изван свега локалног, тако и национално условљене перспективе“ (Abdullah 2023: 332). (превод аутора) Ипак, бити антиполитичан није исто што и бити неполитичан – аполитичан, равнодушан према политици. Релевантан избор за Ничеа није између политике или без политике, већ између мале политике и велике политике. Политика постаје сјајна када је догађа „превредновање свих вредности“ и културни „духовни рат“ (Geisterkrieg) „а не само груби сукоб моћи око правних система, економске политике, материјалних ресурса или националних граница“ (Niče 1988: XIV, fr 1).

Према Ничеу мала политика припада домену масе јер појединци делују из страха, зависти или жеље за сигурношћу. У овој сфери политика је усмерена на одржање постојеће ситуације, избегавање ризика, мотивисана утилитаристичким бригама и краткорочним циљевима, усмерена на одржање реда и задовољење трегутачних потреба. Превелика је цена која се плаћа за „општу сигурност“ и слободну трговину коју држава уређује, те пробразбу државе у неку врсту провиђења јер су то „ниски, осредњи и не преко потебни циљеви“ (Niče 2005a: fr 179).

Велика политика тежи вишим идеалима и стварању нових вредности, те је домена виших појединаца и слободних духова који прелазе ограничења конвенционалних моралних и друштвених норми. Она ће се остварити као „борба за власт нове владајуће касте у Европи, која би кроз своју вољу могла поставити циљеве за будућност“ (Nietzsche 2002: 208). Улога слободног духа у „великој политици“ је да деконстрише постојеће вредности, отварајући пут за нове идеале који теже стварању услова за људску изврсност и креативност и обликују друштво према визији величине. По Ничеу, традиционалне вредности, утемељене у хришћанству и западној вредности су животно негативне, умањују човекову вољу за моћ и промовишу просечност. (Stanković Pejnović 2013: 153). Слободни духови, као нови филозофски законодавци не претендују да преносе неко претходно, универзално добро, већ припремају „велике подухвате и свеобухватне покушаје дисциплине и култивације“ како би одредили будућност човека (Nietzsche 2002: fr 203). Њихово „сазнање“ је стварање, њихово стварање је законодавство, њихова воља за истином је – воља за моћ (Ибид: фр. 211). Велика политика је средство за превазилажене традиционалних ограничења и стварање нове епохе људског раста, а слободан дух је катализатор културне обнове и превредновања свих вредности. Дихотомија мале и велике политике је усмерна ка критици демократије и социјализма које је сагледавао као изразе ниже политике због заговарања једнакости и менталитета масе. Ничеова номотетичка велика политика се може схватити као касномодерна радикализација платонске политичке филозофије, која има за циљ идеалну подударност мудрости и политичке моћи коју оличава краљ филозоф који тежи „постајању“ (Lampert 2018).

ЛИТЕРАТУРА

- Abdullah: 2023: Sarwar Ahmed Abdullah. „Negative Politics: Nietzsche“ Matthew McManus, ed. *Nietzsche and the Politics of Reaction, Essays on Liberalism, Socialism, and Aristocratic Radicalism*, New York: Palgrave Macmillan, 329-352.
- Ansell-Pearson: 1994. Keith Ansell-Pearson. *An Introduction to Nietzsche as Political Thinker: The Perfect Nihilist*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Banks: 2024: William Banks. „Brandes after Nietzsche, *Aristocratic Radicalism vs. Human Rights*“, Georg Brandes, *A Pioneer of Comparative Literature and a Global Public Intellectual*. eds. Jens Bjerring-Hansen, Anders Engberg-Pedersen and Lasse Horne Kjeldgaard. Brill, Boston: Brill, 318-351.
- Bishop: 2004. Paul Bishop ed. Nietzsche and antiquity, *His Reaction and Response to the Classical Tradition*. Rochester. New York: Camden House.
- Брандес: 2022. Георг Брандес. *Фридрих Ниче: аристокрајски радикализам: са Ничеовим ѡисми-ма Георгју Брандесу*. Лозница: Карпос.
- Diprose: 2013. Rosalyn Diprose. „Nietzsche on Truth, Honesty and Responsibility in Politics“. ed. Keith Ansell Parson. *Nietzsche and Political Thought*. London: Bloomsbury, 23-36.
- Dombowsky: 2004. Don Dombowsky. *Nietzsche's Machiavellian Politics*. London: Palgrave MacMillan.
- Drochon: 2016. Hugo. Drochon. *Nietzsche's great politics*. Princeton University Press, Princeton.
- Ђурић: 2001. Милош Ђурић, „Фридрих Ниче и хеленска култура,“ у Ниче, Фридрих, *Рођење ѡпра-теђије*, Београд: Дерета, 5-32.
- Lampert: 2018. Lurence Lampert. *What a Philosopher Is: Becoming Nietzsche*. Chicago: University of Chicago Press.
- Leiter: 2002: Brian Leiter. *Nietzsche on Morality*. New York: Routledge.
- Nietzsche 1980: Friedrich Nietzsche. *On the Advantage and Disadvantage of History for Life*. Indanapolis, Cambridge: Hackett publishing company.
- Nietzsche: 1988. Friedrich Nietzsche. *Volja za моћ*. Zagreb: Mladost.
- Nietzsche:1999 Friedrich Nietzsche. *Antikrist, proketo kršćanstvo*. Zagreb: Izvori.
- Nietzsche: 2002. Friedrich Nietzsche. *S onu stranu dobra i zla*. Zagreb: Dubravka Kozina Publisher.
- Nietzsche: 2003. Friedrich Nietzsche. *Radosna znanost*. Zagreb: Demetra.
- Ниће:1985. Фридрих Ниће. *Sumrak idola*. Beograd: Grafos.
- Ниће:1986. Фридрих Ниће. *Genealogija morala*. Beograd: Grafos.
- Ниће:1988. Фридрих Ниће. *Ecce Homo*. Beograd: Grafos.
- Ниће:1992. Фридрих Ниће. *Tako je govorio Zaratustra*. Beograd: BIGZ.
- Ниће: 1997. Фридрих Ниће. *Nesavremena razmatranja*. Beograd: Prosveta, 133-200.
- Ниће:1998. Фридрих Ниће. *Spisi o грчкој књижевности и филозофији*. Novi Sad, Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Ниће:1999. Фридрих Ниће. *O будућности наших образовних ustanova*. Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Ниче: 2001. Фридрих Ниче, *Рођење ѡпратеђије*, Београд: Дерета,
- Ниће: 2005. Фридрих Ниће. *Ljudsko, suviše ljudsko*. Beograd: Dereta.
- Ниће 2005a. Фридрих Ниће. *Zora*. Beograd: Dereta.
- Ниће: 2010. Фридрих Ниће. *O filozofu*. Beograd: Službeni glasnik.
- Milović: 2022. Nataša Milović. „Nićeovo poimanje helenskog, judeohrićanskog, modernog i budućeg човека“ *Arhe XIX*, 37, 291-316.
- Patton: 2013. Paul Patton. „Nietzsche, Genealogy and Justice“. ed. Keith Ansell Parson, *Nietzsche and Political Thought*. London: Bloomsbury, 7-22.
- Regent: 2016. Nikola Regent. „Nietzsche, the Greeks and the production of the Genius“, *History of Political Thought*, 37(4), 686-727.
- Rosen, Gillespie, 2004: Stanley Rosen; Michael Allen Gillespie, *The Mask of Enlightenment: Nietzsche's Zarathustra*, Yale University Press

- Siemens: 2013. Herman Siemens. „Reassessing Radical Democratic Theory in the Light of Nietzsche’s Ontology of Conflict”. ed. Keith Ansell Parson. *Nietzsche and Political Thought*. London: Bloomsbury, 83-107.
- Siemens: 2014. Herman Siemens. „Yes, No, Maybe So... Nietzsche’s Equivocations on the Relation between Democracy and ‘Grosse Politik.’” eds. Herman W. Siemens and Vasti Roodt, *Nietzsche, Power and Politic*. Berlin: Walter de Gruyter, 231-268.
- Станковић Пејновић: 2013. Весна Станковић Пејновић. „Политика као моћ код Макијавелија и Ничеа,” *Српска њолиџичка мисао*, (20) 40, 11-29.
- Stanković Pejnović: 2013. Vesna Stanković Pejnović. „Niče i liberalizam“ *Filozofska istraživanja*, 33 (01)129, 151-165.
- Stanković Pejnović: 2014. Vesna Stanković Pejnović. *Lavirint moći*. Novi Sad: Mediterran publishing.
- Hassan:2017. Patric Hassan. „Nietzsche on Human Greatness.” *Journal of Value Inquiry* 51: 293–310.
- Hatab: 2014. Lawrence J. Hatab. “Nietzsche’s Will to Power and Politics, Nietzsche As Political Philosopher,” ed. Manuel Knoll and Barry Stocker. *Nietzsche as Political Philosopher*. Berlin:De Gruyter, Inc. 113-133.
- Wolin:2004. Sheldon Wolin. *Politics and Vision: Continuity and Innovation in Western Political Thought*. Princeton: Princeton University Press.
- Williams: 2008. Bernard Williams. *Shame and Necessity*. Berkeley: University of California Press.
- Wilkerson: 2006. Wilkerson, Dale, Nietzsche and the Greeks, London: Biddles Lt.

Vesna R. STANKOVIĆ PEJNOVIĆ

Damir V. VESELI

NIETZSCHE’S POLITICAL THOUGHT
- SEARCH FOR GREATNESS ACCORDING TO GREEK VALUES

SUMMARY

The aim of the paper is to prove that Nietzsche’s political thought is based on ancient values that were suppressed by “adjustments”, since modern politics is based on the delusion of social norms and imposed new ideologies that it is possible to establish universal agreement and justice. Nietzsche strives to restore the ancient understanding of the political, which includes the Greek agon, (competition), the idea of the necessity of class distinctions and the creation of higher types of people who will spiritually guide society and the state. For Nietzsche, the attempts of modern politics to improve human life by modern political means are futile because it is “small politics” that arose from the arrival of the masses on the political scene, slave morality and their demand for great things to satisfy their “need to feel power”. The will to power is the foundation of Nietzsche’s philosophy of politics and the formulation of political thought anticipated through his concept of “great politics”, led by an elite class of philosopher-legislators who will create new values and inspire future generations to transform into good Europeans. Nietzsche’s political thought presents various challenges to social contract theory according to critique of collective norms and his celebration of power, creative individuals, and free spirits.

Keywords: agon, will to power, free spirits, revaluation of values, “great politics”.